

Batman: 75 év

Mielőtt belekezdenék, szeretném világossá tenni minden képregényrajongónak, hogy ez nem egy kimerítő leírás lesz. Nem megyek bele teljesen a Two earths és az Infinite Crisis szériába, sem a Justice League történetekbe, és csupán a Flashpointos különlegességeket, valamint az elseworld történetek néhány példáját hozom fel, azt is részben a képi megoldások, részben a megírt történet különlegességei miatt. Az írás igyekszik lényegre törő, de főleg zanzásított maradni.

Az 1939-es év eleje az Action Comics számára döntő pillanat volt. Döntő, hiszen úgy érezték, hogy nincs elég népszerűsíthető alak Krypton utolsó fián kívül, s rövidesen a feledés Fantomzónájába kerülhetnek. Na jó, talán nem ennyire volt drámai a helyzet, de valahol itt indult egy emberibb szuperhős, vagyis inkább álarcos igazságtevő (s később mítoszának kialakulása), aki Supermanhez hasonlóan húzónévvé vált a Detective Comics lapjain. S így Superman mellett szerepet kaphatott BATMAN.

A karakter megalkotója sokak számára nem egyértelmű. A képregények lapjain, később pedig a filmekben megjelenő feliratokban mindig ez áll: Bob Kane ötlete alapján. Azonban ez nem teljesen fedi a valóságot. Bob Kane első ötlete egy dominómaszkos, vörös sztreccs kosztümet, sötétkéék ágyékvédőt viselő férfi, merev denevérszárnyakhoz hasonló konstrukcióval a hátán (Kane saját bevallása szerint da Vinci repülő szerkezete volt az ötlet alapja), kesztyűk nélkül. Ami biztos volt, a denevért formázó szimbólum a mellkason. Nos, valóban, a karakter ötlete Kane nevéhez fűződik, de a kinézet már nem. Az ugyanis már Bill Finger érdeme. Maszk helyett a mára jól ismert csukja, szárnyak helyett a denevérek csipkézett szárnymintáját idéző köpeny, a fekete ágyékvédő és a kesztyű. Szintén megmaradt a kötelekkel átlendülő mozgás egyik helyről a másikra, tehát az, hogy emberről van szó, nem képes repülni (akárcsak még azokban az években Superman, aki valójában csupán nagyokat ugrált egyik épületről a másikra). Batman karaktere elsőként amolyan vissza-visszatérő karakter volt. Keveset tudni róla, inkább az a rövid történetek szereplője típus. Emiatt kevesebb jellemet és múltat kapott. A szuperhősideál akkor ráadásul azt diktálta, hogy nem ölhet, képességeit nem használhatja öncélú erőszakkal. Ez a sötétebb hangulat viszont megnyerő volt az olvasók számára már azelőtt, hogy a bűnüldözés Batman részéről egy hadjárattá vált volna. Rásegített erre,

hogyan Kane és Finger az akkor népszerű karakterek egyes jellemeit is belevitték a karakterbe, így alkotva meg Bruce Wayne-t mint alteregót. A rajongók leginkább a Zorro ketős identitását (a nemes, Don Diego, aki nem hajlandó kardot fogni, de ha fogna is, pocsék vívó lenne, s az elnyomottakat védő hős, aki mesteri kardforgató, a túlerővel szemben is megállja helyét), Doc Savage (ponyvaregényhős, filantróp, gyermekkorától képezve, hogy mind fizikailag, mind szellemileg csúcsteljesítményt nyújtson tudományokban, harcművészetekben, képzőművészetben stb.) és Az Árnyék (The Shadow, szintén ponyvaregényhős, végül a DC képregények is felkapták a személyét, sötét hős, balonkabát, kalap, arcot eltakará sál, titokzatosságba burkolózó eredet, bűnüldöző hajlamokkal, ami egy egészen jó, bár nem eget rengető filmadaptációt is megért) jellembeli és külső elemeit fedezik fel.

Azt már kevesebben tudják, hogy van magyar vonatkozás is, méghozzá a Vörös Pimpernel karakterében (Orczy Emma bárónő műve, ami végül Zorro karakterét is inspirálta, s talán az első alkalom, amikor a főhős és alteregója között ekkora jellembeli különbség van, tehát a „hős” maga a képességeivel megszégyeníteni képes az ellenfelet, s a saját „jelvényét” is a helyszínen hagyja, figyelmeztetve ezzel az ellent, hogy ne feledje el, mire is képes, míg az alteregó egy mitugrász). Látható, hogy Batman karaktere nem egy, hanem egész sor, akkor közkedvelt, emberi képességeiket a tökéletességig fejlesztett karaktereknek köszönhető.

Rövidesen szóló képregényt kapott, ami a Detective Comics 1939. májusi 27-i számát jelentette. Innentől a karakter egyre népszerűbbé vált a fiatal képregényolvasók körében.

Batman karakterét tekintve, ahogy Superman vagy a Csodanő esetében is, három fontosabb korszakra utalhatunk. Arany korszak (Golden age), ezüst korszak (Silver age), sötét korszak (Dark age). Az első a megjelenéstől a késő ötvenes évekig, a második a késő ötvenes évektől a késő nyolcvanas évekig, a harmadik a késő nyolcvanas évektől 2011-ig tart, ahonnan a kritikusok és rajongók által sem egészen kedvelt Új 52 (new 52), újraindított design és történetvezetés megy (különlegessége, hogy teljes reboot univerzum, a szuperhősök napjainkban kezdték meg tevékenységüket, tehát ignorálja a Silver age bármely történetét).

Az ezüst korszak bővelkedik számunkra a legtöbb érdekességgel, mert ott mutatták be elsőként a multiverzum lehetőségét, mellyel megmagyarázták, hogy is van az a sokféle ruhával, mellékszálal, s végül a Krízis szériákkal rendezték soraikat. Nem mellesleg ide tehető majd Batman azon verziója, ami a rendszerváltás után hozzánk is elkerült a keleti blokkba, s amiből az Adam West főszerepéről és lagymatag humoráról ismert Batman-sorozat és -film is az inspirációt vette, majd ez bekövetkezett visszafelé is.

Ennél a három korszaknál a ruha éppúgy változott, mint a hős jelleme. Ami mindig megmaradt az idők folyamán, az a motiváció és az eszközök használata, főképp egy dolog mellőzése.

Kicsoda Batman?

Az igazságliga animációs sorozatban hangzik el Batmantól: „Egy problémákkal küszködő gazdag gyerek vagyok...”

Bár önmagára értette, csak részben mondott igazat ezzel a mondatával. Valamit a filmek sem változtattak meg, s csak Christopher Nolan volt az, aki ebbe bele mert nyúlni, ez pedig a vagyon. Ami valljuk be őszintén, Batman számára az egyik legfontosabb for-

rás ahhoz, hogy kettős életét fenntartsa. Ez az egyik dolog, ami állandó a képregényekben is, bármelyik kort nézzük. A Wayne-vagyon, melynek része a Wayne-villa is. Egyszerre álca és mozgatható tőke. A gazdag ficsúr álcája mögött rejtőzik az a Bruce Wayne, aki két maszkot visel. Az egyik Batman, a bűnüldöző. A másik Bruce Wayne, a társasági életet élő, filantróp üzletember. Ez utóbbról annyit tudni, hogy sosincs állandó kapcsolata, szabados életet élő, de a tudományokat, fejlesztéseket és közösséget támogató ember. A Wayne vállalat fő részvényese, örök agglegény. Az álca mint eszköz is működik, hiszen az örök agglegény élet befelé azt is jelenti, hogy nem kell senkivel megosztania a titkát, s a család nem akadályozza a másik identitása megőrzésében, a technikai fejlesztések támogatása pedig a bűnüldöző eszközök fejlesztését segíti elő, vagyis a fejlesztés kifelé is és önmaga felé is megtérül. Ugyan ki gondolná egy filantrópról, hogy esténként Gotham utcáit járja? Hogy ő lenne az álarcos bosszúálló. De a bosszúhoz motiváció kell.

Batman a válasz arra, mennyire tud motiváló lenni a bosszú. Képes arra, hogy valaki elhagyja a szülői házat és útnak induljon, hogy testi és szellemi oldalról is tökéletessé, vagy majdnem tökéletessé tegye magát. Az ok pedig a szülők halála, melyet már az aranykorban lefektettek.

Én vagyok Batman!

Az aranykor Batmanje az a magányos hős volt, akinek az eredettörténetét később ismerhettük meg. Az első történet nem vonultat fel sem különleges képességű vagy örült bűnözőket, sem több részen át folytatódó bűntényeket vagy rejtélyeket, csak egy ügy, csak egy hős, csak egy gyanútlan rendőrfőnök, és mára eléggé naivnak tűnő befejezés, de a maga módján elég sötét történetvezetés. Az örökké töprengő, nyomozó karakter már említett különlegessége fogta meg a rajongókat, mégpedig az, hogy ő csak egy álarcos igazságtevő. Csak ember, aki ügyesen használja az eszközeit, leleményes és ezzel játszik a rendőrség kezére. Néhány szám után pedig ideje volt annak, hogy a viszonylag állandó eredettörténetet is megmutassák.

A nyolcéves Bruce Wayne szüleivel a moziból hazafelé megéri élete legszörnyűbb estéjét. A Zorró jele mozielőadás után egy Joe Chill nevű lepattant tolvaj merészebb zsákmányra vágyik, és dulakodás közben megöli Thomas és Martha Wayne-t. Bruce gyászában megfogadja a szülei sírjánál, hogy mindent megtesz a bűnözés eltörlése érdekében. Ez a történet akkor még nem tartalmazta a fegyverek mellőzését, ami érdekes módon csak jó pár számmal ezek után vált nyilvánvalóvá. Az volt csak biztos, hogy Batman nem öli meg az ellenfeleit, hogy azok a törvény szerint legyenek elítélve. Hogy fogadalmát betöltse, az ifjú gyorsan felnő, tudományokban és harcművészetekben egyaránt jártas lesz, s rájön, hogy a bűnözők félelmeit és babonáit kell kihasználnia ahhoz, hogy megfélemlítse őket. Miközben ezen gondolkodik, beszáll az ablakán egy denevér, s innen veszi az ötletet elsőként az álcához.

Látható, hogy egy igencsak sötét és melankolikus hősről van szó. Idejéhez képest is újszerű. Azt várhatnánk, hogy a sötét idők miatt ez a karakter nem talál követőre, de az ember, aki minden lehetőségét és képességét kihasználja a rossz legyőzésére, egy igazán figyelemreméltó alak lett, válság ide vagy oda. Az első pár év alatt sikerült tökéletesíteni a rajzolónak a ruhát is, hozzá idomítva az egyénhez és a környezethez. Itt jelent meg elsőként a szürke, fekete és sötétkék kombináció, amelyben az egyetlen elütő sárga szín a többfunkciós öv volt. A rövid, fakóllila kesztyűket felváltotta a kék, majd az alkart védő tüskés sötétkék páncélkesztyű. A csukja fülei pedig formát váltottak. Nem szétálló fülek voltak már, hanem egyenes és kisebb fülek. Mindez két év leforgása alatt. Az előző

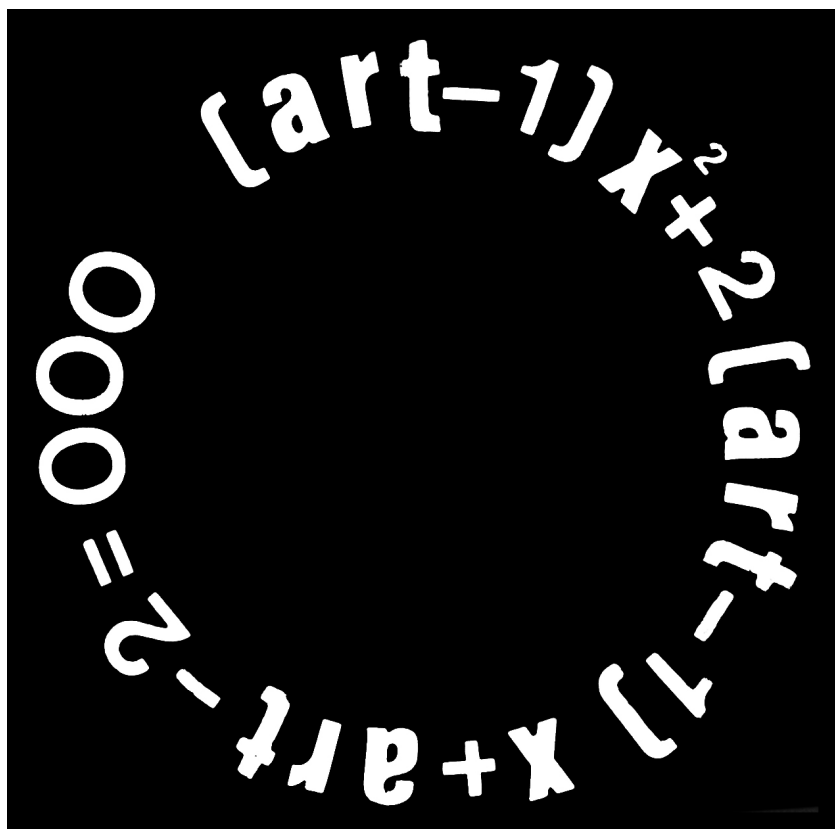
ruha nem nézett ki jól nyomtatásban, de az új kinézet formailag azóta minimálisan változott, talán inkább korszerűsödött, de az alapmotívumok megmaradtak.

Az éjszakákat járó igazságtevő jellemében egyre komorabbá vált. Túl logikus, túl deduktív, túl töprengő. Ezt a jellemet nem akarták megváltoztatni, hiszen az erős és intelligens detektív képe még mindig népszerű maradt. Mindenki emlékezett Sherlock Holmes-ra, akinek a nyomozási szisztémáját követte, az akkori modern eszközök használatával. De ahogy Doyle tudta, hogy az örök töprengő logikája néha olyan tehetetlennek állította be olvasóit, úgy Bill Finger és Bob Kane is nagyon jól tudta, hogy ennek nagy az esélye itt is. Kellett tehát egy „Watson”. Így a két alkotó (s itt már szerzői jog illeti Fingert is) megalkotta Robin Karakterét.

Bár Batman a téma, Robin ebből az időszakból nem hagyható ki. Robin ugyanis a Golden age alatt tett szert nagy népszerűsége. Vagyis abban az időszakban, amikor Batman még a korhoz képest erőszakosabb és sötétebb hangulatú. Igen, Batman ekkorra már ölt, de az egy másik téma. Ilyen sötét hangulatú merengésbe kellett Robin, aki mentette a helyzetet. Batman belső monológjai már nemcsak gondolatbuborékok voltak, hanem kimondott szavak. A fiatal Robin emellett sorstársa is Batmannek, a bűnözők miatt megárvult ifjú gyámjaként apai és mentor szerepet tölthetett be Robin életében, ami közelebb hozta a fiatal olvasók számára a képregény hőseit. Emberibbé tette a hőst újra, bár a bűnüldözés formája nem változott: kompromisszumok, de gyilkosság nélküli bűnüldözés.

Elérkeztünk azonban egy köztes időszakhoz. A Golden age és a Silver age ugyanis nem egy töréssel váltotta egymást. A negyvenes évek vége és az ötvenes évek egy

Art, 20x20 cm, fotó, 1985

nagyobb része egy interim időszak, amikor változtattak a Batman képregények hangulatán, másfelől a homoszexualitási botrány miatt új karaktereket hoztak be (röviden a történet az, hogy a dinamikus duót Fredric Wertham pszichológus homoszexualitással vádolta, aminek köszönhetően sok szülő akadályozta volna a képregények értékesítését, amire a DC mindkét karakter mellé nőnemű ellentétpárokat kreált, aminek az első Batgirl is köszönhető). Ez a humorosabb, a valóságtól jobban elrugaszkodó, kevésbé erőszakos Batman olyan időszakban érhetett el sikereket, amikor a II. világháború és az utána következő események, hogy a nemzet a veszteségeiből összeszedje magát, nem lassulhatott egy közismert karakter depresszív hangulatú megoldásai miatt, s Superman mellett meg akarták tartani a másik húzónevet is. Így eshetett meg, hogy ez az időszak indította el a furcsánál is furcsább történeteket, ahol már nem csak egyszerű maffiózók vagy opportunisták gengszterek alkották a rosszfiúk gárdáját, hanem úrlények, vagy azok amnéziája és balul sikerült kísérletei okozták a problémákat, amiket az említett bűnözők saját gonosz céljaik elérésére használtak... volna, ha Batman és Robin nem lépnek közbe. Batman ruhája erre az időszakra már színeket váltott, de legalábbis világosabb lett. A forma, mint mindig, megmaradt, de az eddig feketébb, sötétebb csukja és köpeny kék árnyalatot kapott. Innen pedig már csak egy lépés a Silver age.

Nagyobb változás a kinézetben ebből az időszakból a sárga ovális mező a denevér embléma körül. A történetek pedig ugyanazon a nyomon folynak tovább. Az igazság pörölyei lecsapnak, ahová kell, Batman pedig alliterációkban és hasonlatokban illeti a szupergonoszokat, mint Pinvin, Kétarc, Joker. Joker, aki a legerőszakosabb és legörültebb mániákus gyilkos bohóca volt a sorozatnak, most egy bohóceszközöket alkalmazó, jobb szó híján bűnöző bohóc lett. A bosszút felváltották a nagy csínytevésnek beillő tervek, a pszichózist, kettős személyiséget, skizofréniát pedig a törvény egyszerű figyelmen kívül hagyása, amit Batman a törvénytiszteletével és az ökleivel, vagyis az igazság pörölyeivel tesz rendbe, cikázó hangutánzószavakkal nyomatékosítva a pofon hatását. Erre rásegített, s a Silver age utolsó időszakában olaj volt a tűzre a tv-sorozat, ami egy oda-vissza inspirációként is jelölhető a képregénysorozat történetében. Az aranykor utolsó időszakának mára már bízarr elemeit felhasználták, hogy ne csak a papír, hanem a doboz is onthassa a népszerű hőst. Adam West és Burt Ward Batmanje és Robinja nagy népszerűségnek örvendett és Dennis O'Neil annak idején ebbe a népszerűségbe kapaszkodott bele, amikor az ezüstkor képregényeit alkotta. A történetek néha bugyutává váltak. Az új idők azonban új hozzáállást követeltek. Csakhogy nem állhattak rá azonnal a megkövetelt komolyságra. Előbb a multiverzum gondolatát kellett tisztába tenni. Mi volt a probléma?

Leegyszerűsítve annyi, hogy túl sok volt a történet és emellett túl sokrétű. Az egyik helyen még Batman és Macskanő családot alapít, a másikon Batman magányos harcos, Robin hol felnő, hol nem, és ez még csak a Batman probléma, mellé még jönnek az ún. cross over történetek, amik megint más képet mutatnak, nem is beszélve az ekkorra népszerű Igazságliga történetekről. Hogy megoldják a problémát és töröljenek pár feleslegessé vált történetet, ha úgy tetszik univerzumot, megszületett egy hosszabbra nyúlt sorozat, ami egyben cross over is volt, méghozzá a Krízis sorozat, amiben több Föld, több univerzum egyesül, hogy közösen győzzék le a gonoszt. Ne feledjük, ez még „csak” létező multiverzum, nem pedig egy időutazás által létrehozott alternatív történelem. Még ahhoz is eljutunk.

Ennek eredménye pár föld pusztulása, pár szuperhős halála, és egy komolyabb karakter és történetvezetés. Ezzel 86-ra nagyjából lecseng a komolytalan történetvezetés és nagyjából megoldódik a multiverzum probléma.

A Modern age, vagy Dark age éppen erre az évre kezdésként egy mára sikeres, ún. elseworld történetet adott a világnak, amivel kezdetét veszi egy sötétebb, még az arany-

kornál is sötétebb és erőszakosabb, de legalábbis komolyabb hangvétel. Ez, vagy inkább ezek a nem kanonikus történetek szárnyra kaptak, s amolyan „máshol” történetekként, figyelmen kívül hagyva, hogy a kánonba nem tehetők be, ráadásul erre apellálva jobb vagy rosszabb saját történeteket hozhattak létre.

A kanonikus történetek közül a legnépszerűbbek a 88-as *Gyilkos tréfa* (bár személy szerint ezt vitatom), az erre utalást tevő *Death in the family*, amiben a második Robint, Jason Toddot Joker megöli, s aminek köszönhetően később Robin új antihős identitást vesz fel, s ő lesz a Vörös Sisak, a *Senkiföldje*, amiben Gothamet egy földrengés rázza meg politikailag is elzárva azt, a *Long Halloween*, és végül, de nem utolsó sorban a *Knightfall*, amiben Bane majdnem testileg és lelkileg is megtöri Batmant, s ami miatt egy ideig Azazel veszi át Batman helyét.

Batman természetét tekintve újra visszatér a gyökerekhez, amire rásegít, hogy a Krízis sorozat után újrairják az eredettörténetét, aminek része az is, hogy Batman nem ismeri szülei gyilkosának a nevét. Jobban kiütözik a hős dilemmája, az egyedüllét és a partnerneműködés közötti örlődés, több összeesküvés-elmélet és paranoia kerül mind a Batman, mind pedig az Igazságliga történeteibe is (lásd még *Tower of Babelt*, melyben Batman saját bajtársai gyengéit használja fel).

Kinézet tekintetében ez az időszak a legszerteágazóbb. Sötétebb színvilág, praktikusabb ruha. Az öv ampullás rendszerét felváltja a táskás rendszer, a jel néhol már mellőzi a sárga oválist. Alapjában véve egy járkáló, nem halálos fegyverarzenállá válik a ruha a modern eszközök bevetésével, mint a kevlár, vagy a nagynyomású csákjalövő. Az else-world ruhákról már nem is beszélve.

Az új korszak, a New 52 és az Earth One beköszöntét egy újabb multiverzum, vagy inkább alternatív történelem sorozat előzi meg, a *Justice League: Flashpoint*. Ahol Barry Allen, vagyis a Villám, visszautazik, vagyis inkább visszaroohan az időben, hogy megmentse anyját, ezzel megváltoztatva a múltat, amivel egyrészt elveszíti képességeit, másrészt egy olyan időtörést okoz, ami minden, az Igazságligába tartozó szuperhős történelmét megváltoztatja. Batman esetében ez azért különleges, mert nem Thomas és Martha Wayne az, akik meghalnak, hanem Bruce, s kettejük közül Thomas Wayne lesz az álarcos bosszúálló. Ellentétben Bruce-szal, ő nem fél lőfegyvereket használni. Martha Wayne sorsát azonban nem árulom el, hiszen merem ajánlani magát a szériát a csavaros történet és a jól megírt konfliktus miatt.

Máshol és másutt újraírva

A Modern kor, vagy Sötét kor érdekességét, a szerteágazó máshol történeteket utoljára hagyom.

The Dark Knight Returns: Frank Miller, amikor még nem hitte azt, hogy mindenhez ért, egy olyan történetet kerekített, ami nagy hatással bírt a többi Batman történetre is, akár kánon, akár nem. Batman 50 évesen, már bőven letéve az igazságtevő szerepét, haragosan veszi észre, hogy a világ Batman nélkül csak rosszabb. Bandaháborúk dúlnak, és az emberek közt is dúl az anarchia. Nincs, ami összefogná Gotham lakosságát, hogy szembeszálljon a bűnözéssel, a törvény tehetetlen. Így kerül újra képbe, már öregén Batman. A kisebb bandaháborúk megállításával azonban szembe kell néznie azzal, hogy a visszatérésével régi sebek nyíltak Gotham testén. Visszatérnek a régi ellenségek, és beleszól mindenbe a politika is. Minden jó dilemma és monológ ellenére a történet nem vontatott (még), s az elv, hogy Batman nem ember, hanem szimbólum, ami összegyűjti

cím nélkül, 50x70 cm, szitanyomat, 1974

az embereket az igazság mellett, nagyon kedvelt elemmé vált. De már kiütözik némileg Miller Batman-centrikus hozzáállása, ami a másik megjelenő szuperhős, Superman degradálását is jelenti, amit azzal ér el, hogy a politika kutyájává teszi őt. Ez már elég előnytelenül és dühítően hat a *The Dark Knight Strikes Again* sorozatban, és az *All Star Batman and Robin* sorozatokban, ami Frank Miller agyament elképzeléseivel van tele. A nőkhöz való viszonya pedig leginkább az Első év eredettörténetben látszik, ahol véleményem szerint meggyalázza Macskanő személyét.

Batman: Gyilkos Tréfa: Allan Moore 88-as klasszikusa az ellentétpár, Batman és Joker konfliktusát tárja fel. Ajánlott irodalom, ha valaki meg akarja ismerni Arkham legveszélyesebb páciensének eredettörténetét, motivációját. Robin halálánál, ami kanonikus, említést tesznek egy eseményre a képregényből, Barbara Gordon bénulására, amit Joker okozott, s ami miatt a második Batgirl lett az Orákulum. Szerintem azonban ez egy nem kanonikus történetnek készült, aminek a vége Joker halála. Rövid indoklásom erre az utolsó három panel, amit ajánlok jól megnézni.

Végül érdemes még említést tenni arról, hogy a múlt ismétlődik, ahol a képregényből film, majd újra képregény lesz. Jelen esetben azonban többé-kevésbé jó adaptációkról beszélünk. *Tim Burton Batmanjei* például követik a képregények történetét, sőt a színészek hasonlósága is észrevehető, de Moore és Miller munkái hoznak valami többletet, amit a film nem engedhet meg magának. Az egész estés animációs film, a *Batman: Mask of the Phantasm*, a Warner stúdió neve alatt futó *Batman: The Animated Series* stílusában készült, használva az art deco stílust, a noire hangulatot és a főhős lelki vívódását a fogadalma és a szerelem közt. A csavaros történet szinte kockáról kockára követi az alapjául szolgáló képregényt...

Ezekből is látható, Batman nemcsak a képregényekben, de a mozivásznon is inspiráló lehet, de gyökereit tekintve mindig az Aranykor hőse marad Supermannel és Wonder Womannel együtt.